

BIL, BOLIG OG BØRN

LÆRERVEJLEDNING TIL PENGEUGE PÅ
ERHVERVSSKOLERNE, HÆFTE 2

Læs også lærervejledningerne til "Stærk til Privatøkonomi" (hæfte 1, målrettet GF1) og "Fra Lærling til Mester" (hæfte 3, målrettet hovedforløb). Hæfterne komplimenterer hinanden og er målrettet forskellige spor. Dog anbefales det, at læreren tager en konkret vurdering i den enkelt klasse og bruger opgaver fra de forskellige hæfter, hvis det er passende. Indholdet i de respektive hæfter er ikke opsat som et kronologisk forløb, men kan fint bruges i udpluk alt efter klassens niveau. I lærervejledningen til hæfte 1 findes også en generel introduktion til materialerne.

SIDE 5: BILLÅN

Formålet med opgaven er at træne eleverne i annuitetsformlen ved at lade dem gennemregne opgaver på billån. Altså en teoretisk øvelse som er appliceret på en genstand, som mange elever gerne vil investere i, nemlig en bil. Samtidig skal øvelsen skærpe elevernes kritiske viden gennem teori, da de bliver bevidste om prisen på at låne og finder forskelle på, hvad det koster at låne til en bil.

Faktorer for annuitetsformlen, som er gennemgået i hæftet, er:

$$G = y \frac{1 - (1 + r)^{-n}}{r}$$

G: Hovedstolen, som inkluderer låneprovenu (dvs. beløbet til rådighed), stiftelsesomkostninger og kurstab.

r: Rentefoden per termin, opgivet som et decimaltal, hvilket betyder, at f.eks. 9 pct. i rente skrives som 0,09 i formelen.

y: Ydelse, som er beløbet, du skal afbetale hver termin.

n: Antallet af terminer.

I kan debattere i klassen, hvad prisen er på et billån, og hvor lang tid det giver mening at binde sig til et billån alt efter bilens levetid. Regnearket giver eleverne mulighed for at indsætte forskellige faktorer og se, hvordan det påvirker lånet. Det bliver grafisk illustreret ved søjlediagrammet, som også gør det muligt for eleverne at se forskellene på lånets ydelse på tværs af lån. Hvis du som lærer skønner, at det vil være gavnligt for klassen, så kan I studere forskellige låneprodukter til biler (fra banken, hos forhandleren, kviklån) og se, hvordan produkterne er forskellige. Eleverne kan indsætte produkterne i regnearket og finde forskelle. Husk at medtage stiftelsesomkostninger.

SIDE 7: DRIFTSUDGIFTER VED AT EJE EN BIL

Formålet med opgaven er, at

- Gøre eleverne i stand til at opsætte et budget.
- Starte refleksioner hos eleverne om, hvor dyrt det egentlig er at have bil.

Ved at møde eleverne med en problemstilling fra deres egen hverdag er formålet at skabe en ekstra interesse omkring noget så simpelt som at lægge et budget. Eleverne kan opfordres til at lægge et budget for deres egen bil (eller en fiktiv bil, som de ønsker sig) og bruge dette budget i forbindelse med deres egen privatøkonomi.

SIDE 9-10: LÆRLINGELØN OG LØN UNDER SKOLEPRAKTIK

Her ser vi på indtægtssiden for erhvervs-skoleelever. Mange elever har ikke forstået de økonomiske konsekvenser, som er ved at være i SKP, og derfor skal denne øvelse skærpe elevernes forståelse af lønforskelle. Samtidig bidrager øvelsen til at forstå forskelle i lønniveauer, når der udregnes på elever på henholdsvis 1., 2., 3. og 4. år.

OPGAVE: Eleverne skal udregne og sammenligne månedsløn, ugeløn, timeløn for henholdsvis en almindelig læreplads og en skolepraktikplads.

Øvelsen kan med fordel bruges til en diskussion på klasseniveau om forskellene på en almindelig læreplads og på SKP.

SIDE 11-13: BOLIGLÅN

Siderne om boliglån er en større gennemgang af, hvad det vil sige at låne til en ejerbolig. Yderligere er andelsbolig og lejebolig også omtalt, dog i mindre grad.

Formålet er at give eleverne en indføring i, hvordan lån til en ejerbolig er sammensat og at klæde dem bedre på til at forstå, hvad man skal være opmærksom på ved et boliglån. For flertallet af eleverne vil et boliglån ikke være aktuelt, mens de er under uddannelse (og slet ikke på grundforløbet), men det at kunne forstå sit boliglån er vigtigt ud fra en helhedsbetragtning af, hvad privatøkonomi er, og hvad der er godt at kunne.

Afsnittet gennemgår en række begreber.

Især er det værd at hæfte sig ved:

80-15-5-reglen: Når en bolig købes, vil lånet være sammensat gennem (a) 80 procent realkreditlån (eller realkreditlignende banklån), (b) 15 procent banklån og (c) 5 procent udbetaling som køber selv stiller med.

Bidragssatsen er afhængig af lånetypen og vil ofte være dyrere for lån med større risiko. Samtidig kan bidragssatsen ændres undervejs, også for lån med fast rente.

Ekstra udgifter i form af advokat, sagsgebyr til bank/låneinstitut, tinglysning m.m. er en væsentlig faktor i forbindelse med boligkøb.

Andelsboliger og lejeboliger gennemgås også. I kan i klassen diskutere, hvad der er af kendskab til gode lokale boligforeninger og opskrivning til disse. Diskuter også gerne i klassen, hvad man skal være opmærksom på ved de forskellige boligformer – samt hvad eleverne gør sig af tanker omkring de tre boligformer.

SIDE 14-15: BOLIGLÅN – UDREGNING

Opgaven er en forlængelse af teksten omkring boliglån, hvor der fortsættes med eksemplet med en bolig til 1 mio. kr. Fra pengeuge.dk/eud kan der downloades et regneark, som eleverne kan bruge til at indsætte forskellige beløb, renter, m.m. for at se de forskellige resultater.

I hæftet (og i tilhørende regneark) er der en sammenligning af tre realkreditlån, som alle er på 800.000 kr. (80 procent af 1 mio.). Alle lån har en løbetid på 30 år, men ellers er de forskellige. De tre lån er:

1. Fastforrentet obligationslån u. afdrag, rente på 3,00 procent.
2. Fastforrentet obligationslån m. afdrag, rente på 2,50 procent.
3. Rentetilpasningslån, F5, rente på 0,25 procent (lånet skal fornyes hvert 5. år, hvorved renten sandsynligvis ændres).

Eleverne kan i regnearket ændre på faktorerne bag lånet og dermed se, hvordan mindre påvirkninger af rente, lånt beløb eller andet kan få større konsekvenser for prisen på lånet. Søjlediagrammet giver mulighed for grafisk at sammenligne de månedlige ydelser på lånene og således give eleverne mulighed for at sammenligne, hvad forskellige udgiftsniveauer vil få af betydning for udgiften til bolig i deres økonomi.

SIDE 16-19: DEN LILLE FAMILIE: HVAD KOSTER EN BABY?

Opgaven er en simpel budgetopgave, som handler om at lægge et budget for et barn i barnets første tre leveår. Opgaven skal skærpe elevernes evne til at lægge budget og starte en diskussion om, hvordan der kan budgetteres med daglige udgifter. Hensigten er, at eleverne skal opnå en erkendelse af, at det giver mening at lægge et budget, når der er mange mindre udgifter, som der skal tages højde for.

Diskuter gerne i klassen, hvad man kan gøre for at spare penge, når man har små børn. Denne diskussion kan udvides til en bredere diskussion om, hvilke besparelser eleverne selv kender til fra deres egen familie, og hvad eleverne har oplevet, deres forældre har succes med, når det kommer til at få pengene til at strække længst muligt.

20-21: PAS PÅ GÆLDSFÆLDEN

Essensen af opgaven er, at de unge skal forstå, at ÅOP er et begreb, som er nyttigt til at sammenligne prisen for at låne penge. Teksten bygger videre på teksten fra "Stærk til Privatøkonomi" (hæfte 1, tiltænkt GF), som med fordel kan (gen)inddrages til eleverne, hvis I vil have en grundigere gennemgang af matematikken bag udregning af ÅOP, samt hvordan eleverne kan gøre dette i Excel.

I begge hæfter er det beskrevet, hvordan det kan være uigennemskueligt at sammenligne lån på tværs af lånetyper, og at ÅOP er en nyttig indikator i denne sammenhæng. Som lærer kan du også understrege, at selv om det er en fordel at kunne gennemskue større regnestykker bag det at tage lån, så er ÅOP i sig selv også en god indikator for prisen på at låne penge – og at ÅOP kan hjælpe folk, der ikke er stærke i matematik.

22: DEBAT I KLASSEN OM FORSIKRINGER

Formålet med teksten er at starte en dialog i klassen omkring forsikringer. Rigtig mange unge er ikke bevidste om, at forsikringer ophører, når

de fylder 18 år eller flytter hjemmefra. Samtidig er det ikke alle, der er klar over, at det kræver en rejseforsikring, hvis man har brug for lægebehandling i udlandet.

Behovet for forsikringer er individuelt. Ud over den lovpligtige ansvarsforsikring på motorkøretøjer, så vil eleverne med stor sandsynlighed have meget forskellige behov. Derfor er det vigtigt, at eleverne bliver klar over de forskellige typer af forsikringer, så de selv kan tage stilling på et oplyst grundlag. Snak gerne om de mest almindelige forsikrings-typer, herunder

- **Ulykkesforsikring mod ulykker:** Vær opmærksom på, at ikke alle dækker ved ulykker med farlig sport, ofte er fx motorcykelkørsel og klatring ikke omfattet af standardproduktet.
- **Indboforsikring:** Dækker det, som er inde i huset (alt det, som man kan tage med, når man flytter), oftest mod indbrud, brand, tyveri m.m. Samtidig er elektronikforsikring inkluderet (eller kan tilkøbes) i mange indboforsikringer.
- **Rejseforsikring:** Kan enten tilkøbes for hver rejse, eller der kan tegnes en helårs-rejseforsikring, så man altid er dækket. Snak gerne med klassen om, at det kan have alvorlige konsekvenser, hvis man bliver syg i udlandet og ikke har en rejseforsikring.
- **Ansvarsforsikring til motorkøretøjer:** Ansvarsforsikring er lovpligtigt på motor-køretøjer. Ansvarsforsikringen gælder kun skader på andre personer, genstande og køretøjer. Hvis du vil have skader på dit eget køretøj forsikret, så sker det gennem en kaskoforsikring.
- **Husforsikring:** Hvis du er husejer, så gælder forsikringen ved brand, storm og skybrud.

I kan også i klassen diskutere, at det kan give god mening at snakke med flere forsikrings-selskaber, når det bedste tilbud på en forsikring skal findes.

